

УДК 339.72.053(47+57)

І.В. Кондратюк, Національний банк України

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ПОТОЧНИХ РАХУНКІВ ПЛАТІЖНИХ БАЛАНСІВ КРАЇН СНД

У статті висвітлені питання динаміки поточних рахунків платіжних балансів країн СНД.

Ключові слова: платіжний баланс, сальдо поточного рахунку, торгівельний баланс, доходи, послуги, поточні трансферти, міжнародна фінансова позиція.

Постановка проблеми. Дослідження стану поточного рахунку платіжного балансу є дуже важливим питанням, особливо при прийнятті рішень про розробку основних засад грошово-кредитної політики, яка спрямована на зниження темпів інфляції, що є на сьогодні актуальним питанням.

Аналіз останніх досліджень свідчить про те, що проблемами платіжного балансу України та його складових в основному займаються практики, зокрема такі відомі фахівці, як В.М. Галь, Т.А. Гальчинська, Н.І. Гребеник, В.І. Міщенко, В.С. Стельмах, І.А. Шумило та ін. Але дослідження структури й динаміки платіжного балансу завжди залишається актуальним, оскільки платіжний баланс є одним із важливих інструментів макроекономічного аналізу.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми – це висвітлення питань збалансованості основних структурних компонентів поточних рахунків платіжних балансів країн СНД.

Метою дослідження є порівняння динаміки структури поточних рахунків платіжних балансів окремих країн СНД.

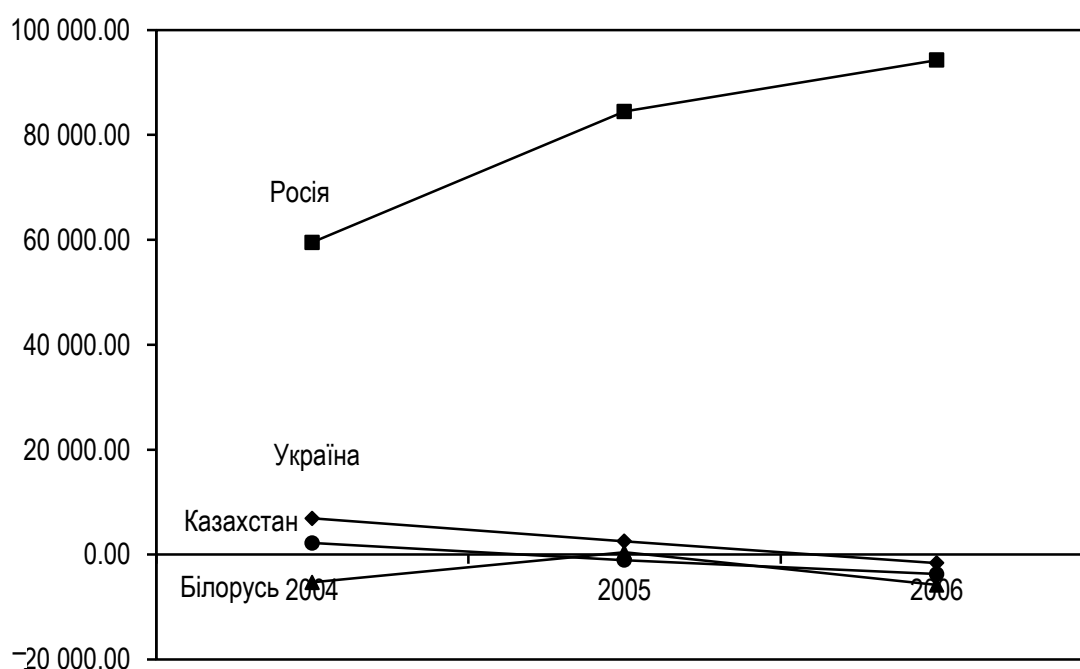
Відповідно до п'ятого видання "Керівництва з платіжного балансу", до основних стандартних компонентів платіжного балансу належать рахунок поточних операцій та рахунок операцій з капіталом і фінансових операцій. До основних класифікаційних груп рахунку поточних операцій відносяться товари, послуги, доходи, поточні трансферти. Рахунок фінансових операцій містить операції з прямого і портфельного інвестування та інші інвестиції.

Вартісне співвідношення експорту та імпорту товарів утворює торговельний баланс, а різниця між товарним експортом та імпортом складає сальдо торговельного балансу. На торговельний баланс припадає переважна частина всіх зовнішніх поточних розрахунків. Операції з послугами, доходами і поточними трансфертами утворюють баланс послуг та некомерційних платежів ("невидимі операції") [6, с. 74].

Розглянемо динаміку поточних рахунків платіжних балансів України, Росії, Білорусії та Казахстану за 2004-2006 рр. (табл. 1, рис. 1).

**Сальдо поточних рахунків платіжних балансів
України, Росії, Білорусії та Казахстану
за період 2004-2006 рр., млн. дол. США [1-4]**

Рік	Країни СНД			
	Україна	Росія	Білорусія	Казахстан
2004	6 909,00	59 514,00	-1 193,30	335,43
2005	2 531,00	84 443,00	435,50	-1 055,84
2006	-617,00	94 257,00	-1 455,20	-1 794,85

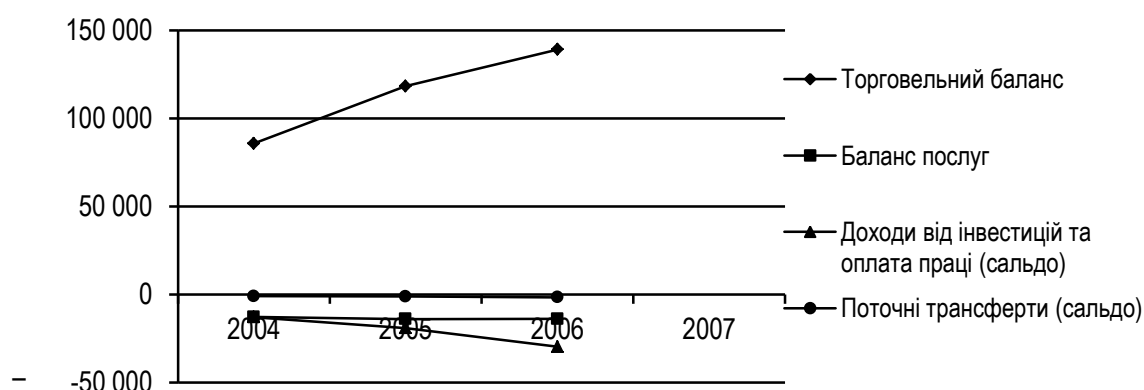

**Рис. 1. Динаміка сальдо поточного рахунку
України, Росії, Білорусії та Казахстану в 2004-2006 рр. [1-4]**

З вищенаведеного аналізу можна зробити висновок, що із всіх країн у 2004-2006 рр. саме Росія займала найбільш активну позицію щодо торгівлі на зовнішніх ринках, причому з кожним роком позитивне сальдо поточного рахунку Росії зростало: у 2005 р. – у 1,4 разу (на 42 %) порівняно з 2004 р., у 2006 р. – у 1,1 разу (на 11,6 %) порівняно з 2005 р.

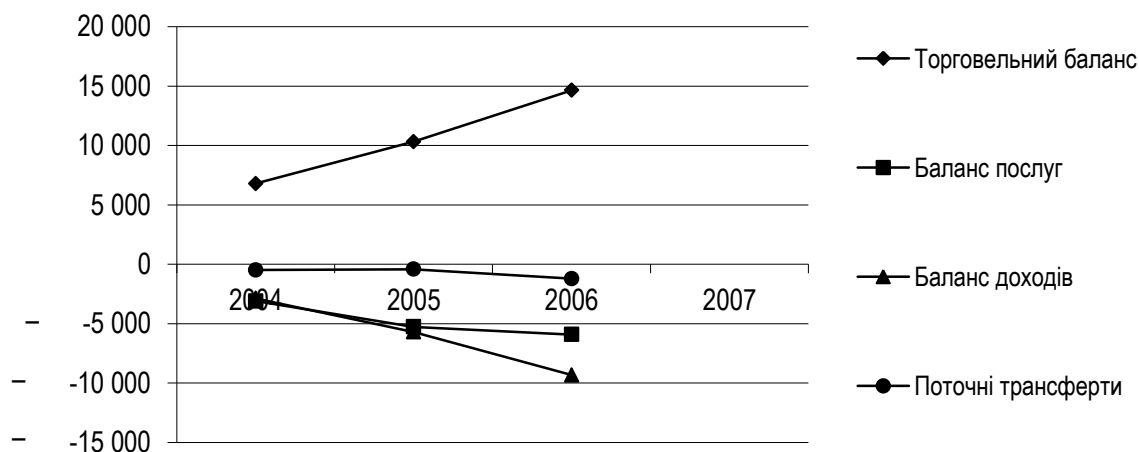
Якщо розглядати більш детально структуру поточного рахунку Росії за цей період, то побачимо, що позитивне сальдо поточного рахунку зросло тільки за рахунок активної торговельної політики. Позитивний торговельний баланс у 2005 р. склав 118 364 млн. дол. США, що у 1,4 разу більше, ніж у 2004 р., а у 2006 р. – 139 234 млн. дол. США, що у 1,2 разу більше порівняно з 2005 р. Проте баланс послуг, сальдо інвестиційних доходів та оплати праці, а також сальдо поточних трансфертів Росії за цей період залишались від'ємними, навіть спостерігалася тенденція до скорочення (рис. 2). Якщо й

надалі позитивне сальдо поточного рахунку буде зростати, то можна буде говорити про Росію як країну нетто-кредитора в розрізі міжнародної фінансової позиції.

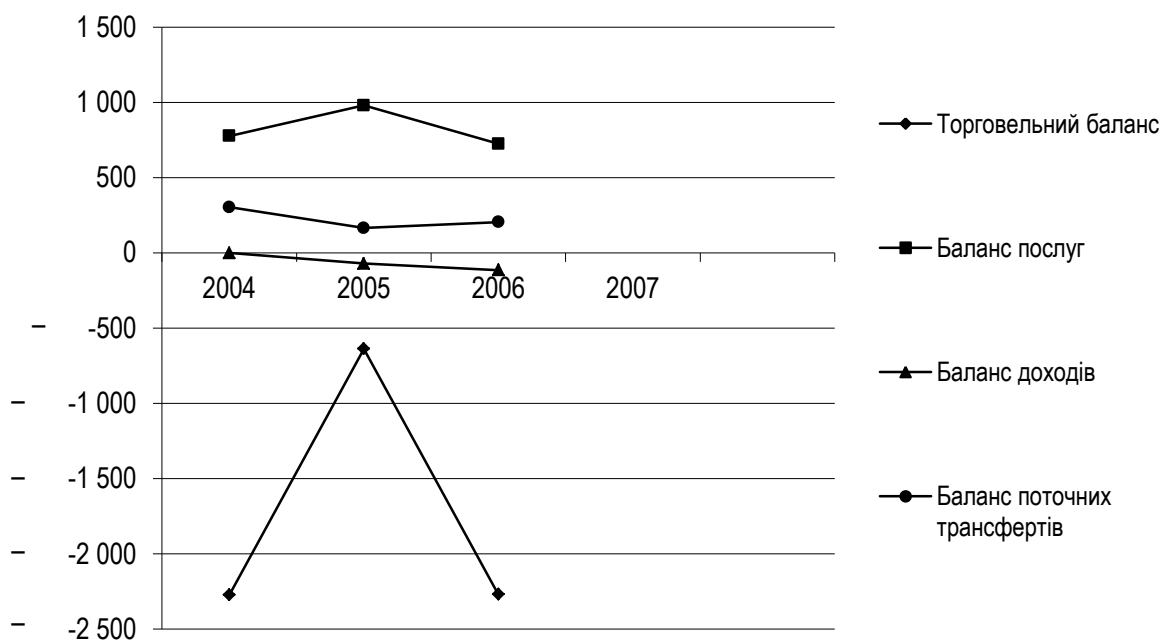
Рис. 2. Динаміка структури поточного рахунку платіжного балансу Росії в 2004-2006 рр. [4]

Але не завжди активна торговельна політика призводить до вирівнювання сальдо поточного рахунку. Здійснюючи аналіз структури поточного рахунку Казахстану за період 2004-2006 рр., переконуємося, що ця країна також проводить активну торговельну політику: торговий баланс у 2005 р. порівняно з 2004 р. зріс у 1,5 разу, а у 2006 р. – у 1,4 разу порівняно з 2005 р. Однак динаміка сальдо поточного рахунку за цей період мала тенденцію до скорочення (див. табл. 1, рис. 1). Це можна пояснити тим, що в Казахстані більш високими темпами, ніж в Росії (див. рис. 2), продовжували скорочуватися баланс послуг, сальдо доходів, сальдо поточних трансфертів. І навіть активна торговельна політика країни не змогла вирівняти сальдо поточного рахунку (рис. 3). Якщо і надалі тривалий час буде спостерігатися тенденція до зростання від'ємного сальдо поточного рахунку, то можна буде говорити про те, що Казахстан є нетто-дебітором (боржником) щодо міжнародної фінансової позиції.

Рис. 3. Динаміка структури поточного рахунку платіжного балансу Казахстану в 2004-2006 рр. [1]

У Білорусії за період 2004-2006 рр. сальдо поточного рахунку коливалось від від'ємних значень (2004 і 2006 рр.) до позитивного значення у 2005 р. (див. рис. 1). Можна стверджувати, що вирівнювання сальдо платіжного балансу у 2005 р. відбувалося за рахунок активної торговельної політики країни. У 3,6 разу скоротилося від'ємне сальдо торговельного балансу в порівнянні з 2004 р. (рис. 4).

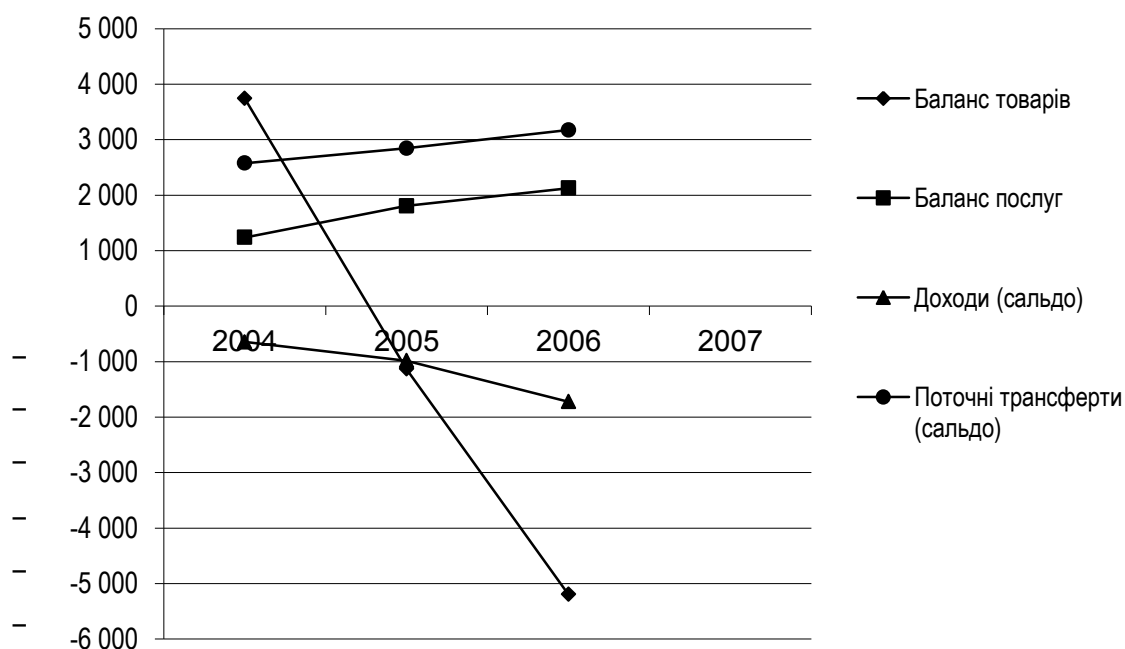

Рис. 4. Динаміка структури поточного рахунку платіжного балансу Білорусії за період 2004-2005 рр. [2]

Однак уже у 2006 р. від'ємне сальдо торговельного балансу знову зросло порівняно з 2005р. у 3,5 разу. Такі ж різкі зміни відбувалися з балансом послуг та балансом поточних трансфертів: у 2005р. баланс послуг зріс у 1,3 разу порівняно з 2004 р., а у 2006 р. зменшився у 1,3 разу порівняно з 2005 р. Баланс поточних трансфертів у 2005 р. скоротився у 1,8 разу в порівнянні з 2004 р., а у 2006 р. зріс на 20 % порівняно з 2005 р. Щодо балансу доходів, то можна відмітити різке щорічне скорочення: у 2005 р. – у 78,9 разу в порівнянні з 2004 р., у 2006 р. – у 1,6 разу в порівнянні з 2005 р. (рис. 4). Різкі коливання торговельного балансу та балансу послуг за даний період є результатом проведення в країні грошово-кредитної політики, основні напрями якої були розроблені на підставі Концепції розвитку банківської системи Республіки Білорусь на 2001-2010 рр., а також проекту Концепції програми соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2006-2010 рр. Тобто довгострокові програми розвитку мають тенденцію до позитивного результату тільки через кілька років після впровадження даних програм. Різкі коливання поточного рахунку протягом 2004-2006 рр. підтверджують це.

Аналізуючи сальдо поточного рахунку України за період 2004-2006 рр. можна простежити його різке скорочення: в 2005 р. – у 2,7 разу порівняно з 2004 р., а в 2006 р. – у 1,6 разу порівняно з 2005 р. (див. рис. 1). Слід звернути

увагу на те, що у 2006 р. сальдо поточного рахунку взагалі було від'ємним. Якщо проаналізувати структуру поточного рахунку, то можна побачити, що баланс послуг та сальдо поточних трансфертів за цей період помірно зростали, сальдо доходів також помірно скорочувалося, а баланс товарів різко скорочувався (див. рис. 3). Тобто в умовах різкого скорочення експорту товарів та зростання виплати доходів нерезидентам за період 2005-2006 рр., у 2005 р. сальдо поточного рахунку залишилось позитивним завдяки зростанню надходжень в Україну, пов'язаних зі сплатою нерезидентами за послуги та збільшенням надходжень в Україну за поточними трансфертами. У 2006 р. сальдо поточного рахунку стало від'ємним, тому що надходження за поточними трансфертами та сплата нерезидентами за послуги в Україну продовжували зростати, але все ж не перекрыли витрати за імпортом та виплати доходів нерезидентам (рис. 5).

Рис. 5. Динаміка структури поточного рахунку платіжного балансу України за період 2004-2006 рр. [3]

Висновки. Немає сумніву, що на шляху до стійкого економічного зростання у всіх пострадянських країнах є певні внутрішні проблеми, серед яких є і проблеми ендогенного характеру. У зв'язку з цим кожна країна прагне вдосконалити грошово-кредитну політику, враховувати проблеми та особливості власного соціально-економічного розвитку. Безумовно, наслідки цих дій будуть відображатися на стані поточного рахунку платіжного балансу країни. На даному етапі розвитку небезпеки та загрози відсутні, однак слід і надалі контролювати поточний рахунок платіжного балансу, щоб своєчасно уникати дисбалансу в економіці країни та забезпечувати стабільний економічний розвиток.

Список літератури

1. Офіційний сайт Національного банку Казахстану [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nationalbank.kz>.
2. Офіційний сайт Національного банку Республіки Білорусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nbrb.by>.
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Центрального банку Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cbr.ru>.
5. Руководство по платежному балансу [Текст]. – 5-е издание. – Вашингтон : МВФ, 1993.
6. Шемет Т. С. Міжнародні фінанси [Текст] : підручник / Т. С. Шемет ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2000. – 336 с.

Summary

In the article the lighted up questions of dynamics of current accounts of balances of payments of countries of CIS.

Отримано 25.09.2008